

Кокорев Олексій Вікторович

Регрес Латвії в запобіганні та протидії корупційним практикам: аналіз причин, наслідків, форм вияву

УДК 324+328.185:474.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020-2-132-138>

Кокорев Олексій Вікторович
кандидат філософських наук, викладач
Коледжу зв'язку та інформатизації
Одеської національної академії зв'язку
імені О. С. Попова
пр. Олександрівський, 6, Одеса, Україна

У статті вивчається відповідність нинішнього курсу розвитку Латвії антикорупційним цінностям, які підтримує та впроваджує ЄС. Констатовано, що в період, коли Латвія була країною-кандидатом на вступ до ЄС, набуття бажаного статусу стимулювало реформи із запобігання та протидії корупції. Вказано на нинішню стагнацію та навіть певний регрес в антикорупційній політиці Латвії. Підкреслено, що ця країна нині є аутсайдером з-поміж пострадянських держав Балтії за результатами запобігання та протидії корупції. Причини цього як інституційні, так і ціннісні.

Акцентовано увагу на тому, що хоча законодавство Латвії і санкціонує низку корупційних протиправних діянь, але антикорупційні правові норми не застосовуються ефективно. Вказано на зовнішні (насамперед російські) деструктивні впливи на ріст корупції в Латвії. Аргументовано, що саме корупція є причиною низької довіри населення до органів влади.

Основними корумпованими в Литві сферами названо державні закупівлі, охорону здоров'я, будівництво, проекти розвитку ЄС, транспорт, фінансування політичних партій, банківський сектор. Звернено увагу, що досить високий рівень корупції в Литві позначається на рівні доходів громадян, відмові західних інвесторів від співпраці, трудовій міграції високоосвіченої молоді, поступовій ізоляції країни від міжнародної бізнес-спільноти тощо. Підкреслено досить низьку готовність латвійців викривати корупційні кейси. Причини цього вбачаються в цінностях, характеристиках політико-правової культури. Слабкий контроль литовців за сферами, чутливими до корупції, невмотивованість запобігати їй названо основними причинами нинішнього сповільнення антикорупції в країні.

Аргументована важливість для Латвії: 1) удосконалення інституційних механізмів запобігання та протидії діям із корупційним складником; 2) активізація превентивної антикорупційної діяльності, спрямованої на зміцнення нульової толерантності латвійців до корупції; 3) мобілізація громадянського суспільства в площині використання його потенціалу в контролі за корупційними кейсами, наданні юридичної допомоги викривачам корупції, розвитку громадського аудиту.

Ключові слова: Латвія, ЄС, корупція, антикорупційна політика.

Вступ. Латвія – «молода» демократична країна Центрально-Східної Європи, яка вже друге десятиліття інтегрована до ЄС. Членство в ЄС зобов'язує її, як і інших держав-учасниць, до відповідності певним нормам, цінностям. Одним із таких зобов'язань є активна позиція держави та суспільства у запобіганні та протидії корупційним практикам на національному та міжнародному рівнях.

У період, коли Латвія кандидувала на прийняття до ЄС, набуття бажаного статусу стимулювало реформи із запобігання та протидії деструктивним корупційним практикам. Однак останніми роками очевидна стагнація та навіть регрес від антикорупційних здобутків. Латвія нині є аутсайдером з-поміж пострадянських держав Балтії в антикорупційному процесі. Причини цього, на думку автора, є як інституційними, так і ціннісними. З огляду на антикорупційний відступ Латвії, коло проблем корупції та антикорупції в цій країні потребує дослідження.

Мета та завдання. Метою дослідження є з'ясування: 1) наскільки на інституційному та ціннісному рівнях Латвія відповідає антикорупційному курсу ЄС; 2) завдяки яким механізмам Латвія запобігає та протидіє корупції; 3) кола проблем, які нині не розв'язані в площині антикорупції в Латвії,

а також причин, які є перешкодами до результативної антикорупції.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є неінституціоналізм і ціннісний (аксіологічний) підхід. З позицій неінституціоналізму вивчається політика Латвії щодо запобігання та протидії корупції, а також її відповідність антикорупційній політиці ЄС. За допомогою аксіологічного підходу досліджується вираженість антикорупційних цінностей в політико-правовій культурі латвійців, їх відповідність ціннісній парадигмі ЄС.

Результати. Після проголошення незалежності Латвія швидко опинилася перед викликом системної корупції на побутовому, адміністративному та інших рівнях. Такі деструктивні процеси ставили під сумнів близьку євроінтеграційну перспективу. Власне початок антикорупції був тісно узгоджений із бажанням Латвії бути прийнятою до ЄС (угода про асоціацію з ЄС була підписана в 1995 році).

На початку 1990-х років злочини з корупційним компонентом дуже поверхово врегульовувалися в Латвії. Кримінальний кодекс Латвії в той час ще базувався на колишній радянській версії, яка не трактувала економічні злочини як тяжкі. Лише в 1995 році на законодавчому рівні було визначено зміст корупції, унормовано декларування доходів

для посадових осіб, встановлені обмеження для державних службовців займати інші посади чи виконувати певні роботи.

Антикорупційні нововведення спричиняли політичну турбулентність у Латвії. Прикладом цього є відставка уряду А. Шкеле в 1997 році. Тоді чотирьох міністрів було звинувачено в порушенні законодавства про корупцію – Р. Дільбу (сільське господарство), Р. Пікса (культура), Ю. Вінкеліса (охорона здоров'я) та В. Крістопанса (транспорт). Було встановлено, що окремі урядовці продовжували працювати на приватні компанії, неналежно декларували своє майно та доходи в щорічній податковій декларації про майновий стан і доходи.

Водночас саме Латвія першою звернулася за допомогою до Світового банку за сприянням у проведенні антикорупційної політики. Вона першою серед країн-кандидатів на вступ до ЄС із Центральної та Східної Європи розпочала в 1998 році реалізацію програми запобігання та протидії корупції (було ухвалено антикорупційну стратегію). Відтоді антикорупція почала набувати інституційного оформлення. Втім, тогочасна антикорупційна політика не набула оцінки ефективної. За оцінками міжнародних інститутів, латвійські уряди на цьому етапі радше імітували реформи [8, с. 20]. Зокрема, в дослідженнях Світового Банку 1997-1998 років констатовано: в Латвії порівняно з іншими посткомуністичними державами рівень бюрократичної корупції був порівняно низьким, однак високим був рівень топ-корупції, насамперед у сфері державних закупівель [2]. Тоді вперше було висловлено думку про олігархічне «захоплення держави», підірвав ключових державних інституцій приватними особами та фірмами для отримання приватної або ж корпоративної вигоди [6].

Тогочасні латвійські політичні партії здебільшого створювалися як бізнес-проекти, майбутні лобісти інтересів великого бізнесу. Це особливо було виражене в роки роздержавлення та приватизації. Провідні медіа також були підконтрольні, а тому не могли формувати громадську думку, викриваючи корупційні кейси. Тому «захоплення держави» в Латвії стало масштабною проблемою: влада та багатство сконцентрувалися в руках небагатьох «недоторканих» для правосуддя, а населення здебільшого виявляло корупційний прагматизм і в силу наявних характеристик політико-правової культури не виробляло протестну енергію супроти корупціонерів.

Від 2002 року антикорупційна реформа набула чіткіших обрисів. Це пов'язано зі створенням за аналогією з гонконгським антикорупційним органом Бюро із запобігання та боротьби з корупцією (KNAB) [1, с. 16], проведенням низки реформ, важливих у контексті взятого Латвією курсу на євроінтеграцію. Ці реформи були пов'язані з ініціативами Прем'єр-Міністра Е. Репше (2002–2004 рр.): пріоритетом його кабінету була саме протидія корупції та запобігання ухилянню від сплати податків. За цей період було санкціоновано чимало кількості високопосадовців (близько 20), зокрема й одного міністра власне кабінету Е. Репше (Міністр охорони здоров'я А. Аудерс). Парадоксальність кейсу Латвії виявилася в тому, що невдовзі самого Е. Репше було звинувачено в корупції (кілька років тривало слідство, однак обвинувачення висунуте не було).

Якщо на етапі підготовки до вступу в ЄС Латвія увиразнювала певний антикорупційний поступ, то нині спостерігається стагнація і навіть деякий регрес. Про це свідчить Індекс сприйняття корупції, який зафіксував погіршення антикорупційних здобутків Латвії останніми роками. Якщо в 2017 році країна перебувала на 40-му місці світового рейтингу, 2018 – на 41-му, то в 2019 опустилася на 44-е, тобто стійкість Латвії до корупції знизилася. Дві інші пострадянські країни Балтії (Естонія, Литва) хоч незначно, але зміцнили свої позиції (Табл. 1). Середній показник Індeksu сприйняття корупції по країнах ЄС за 2019 рік становить 64 бали.

Для того, щоб показати велетенські масштаби шкоди від корупції для Латвії, автор звернувся до нещодавнього дослідження, проведеного на замовлення Європарламенту [10]. Було встановлено, що Латвія щорічно втрачає щонайменше 3,4 млрд євро від корупції. Така сума у 26 разів більша за сумарну допомогу латвійським безробітним (близько 132 млн євро); у 2,5 рази перевищує витрати держави на охорону здоров'я (близько 1,3 млрд євро); у 2 рази більша за виплати особам похилого віку (близько 1,8 млрд євро).

Кошти, втрачені Латвією від корупції, у 12 разів перевищують річний бюджет поліції (292 млн євро); в 63 рази більші за бюджет пожежно-рятувальної служби (55 млн євро); у 2,5 рази перевищують сумарний бюджет на освіту (1,2 млрд євро). Названі щорічні втрати Латвії від корупції майже

Таблиця 1

**Зміни в Індексі сприйняття корупції країн Балтії за період 2014–2019 рр.
(у балах за шкалою 0–100)**

Місце в рейтингу–2019	Держава	2019	2018	2017	2016	2015	2014	Зміни (2014–2019 рр.)
18	Естонія	74	73	71	70	70	69	+5
35	Литва	60	59	59	59	59	58	+2
44	Латвія	56	58	58	57	56	55	+1

у 125 разів перевищують бюджет на житлове будівництво (28 млн євро); в 11,5 рази більші за бюджет Латвії на підтримку сімей із дітьми (303 млн євро); в 6 разів перевищують виплати у зв'язку з хворобою та інвалідністю (близько 58 млн євро). Хоч Латвія нині входить до більшості найважливіших міжнародних організацій, які ґрунтуються на принципах демократії та вільного ринку, однак країна залишається на досить низьких позиціях за рівнем добробуту, якості життя, конкурентоздатності тощо. Власне корупція є серед основних причин такої ситуації.

Провідна дослідниця корупції у «молодих» демократіях А. Мунґу-Піппіді вказала на низку тенденцій, характерних для Латвії: корупція спричинила сильний «відтік мізків» із країни; високим є рівень фаворитизму при формуванні урядів та інших органів влади; судова влада не є повністю незалежною, а антикорупційний орган став об'єктом політичного контролю; наявні великі проблеми з незалежністю медіа, що ускладнює антикорупційні розслідування та оприлюднення їх результатів; слабким є державний аудит. Дослідниця віднесла Латвію до країн із високим ризиком поглиблення корупції. Якщо Естонії та Литві, за оцінкою А. Мунґу-Піппіді, вдалося створити відносно дієві механізми стримування корупції попри ще значні ресурси для її збереження, то у випадку з Латвією контроль за корупцією знизився, а тому цю країну дослідниця віднесла до аутсайдерів антикорупції в межах ЄС [7].

Попри членство Латвії в ЄС місцеві політичні партії активно фінансувалися олігархічними групами, бізнесом, що робило їх схильними до політичної корупції. Литовські політичні партії активно використовували прогалини в законодавстві щодо фінансування партій, щоб обійти обмеження під час виборчих кампаній.

Результати соціологічного опитування [4], проведеного в 2015 році латвійським Бюро запобігання та протидії корупції, показало: латвійці стали менш толерантними до побутової корупції, а громадська думка щодо корупції стає щораз негативнішою. Водночас зберігається висока недовіра до органів влади Латвії, найперше – виконавчих і судових. Більшість громадян погодилися з твердженнями: 1) зтяжні судові процеси¹ знижують впевненість у покаранні корупціонерів (74,8%); 2) депутати працюють на користь малих економічних груп, а не виборців (71,3%); 3) бюрократична система змушує людей до неправомірних винагород чиновників (61,2%); 4) до державних закупівель залучені насамперед підприємці, пов'язані з політиками / високопосадовцями (60%); 5) корупція – це надійний спосіб випередити бізнес-конкурентів (53,7%).

¹ Наприклад, ще 17.02.2018 р. латвійським антикорупційним органом було затримано (з подальшим відпущенням під заставу) президента Банку Латвії І. Римшевича за звинуваченнями у хабарництві та сприянні хабарництву. Судове рішення у справі банкіра не прийняте досі.

Більшість опитаних латвійців не погодилися з такими твердженнями: фінансування політичних партій є прозорим і контролюється належно (70%); лобіювання – чесний спосіб впливу громадськості на державну адміністрацію (55,5%). 46,9% опитаних латвійців погодилися, 44,2% не погодилися із твердженням, що без хабарництва нічого не можливо досягти, оскільки національна система тотально корумпована. 27,2% опитаних громадян Латвії вказали, що особисто вдавалися до побутової, бюрократичної корупції для сприяння вирішенню їхніх проблем. Найчастіше різноманітні неформальні платежі здійснювалися в ході судочинства, отримання медичних та освітянських послуг, працевлаштування в органи державної чи муніципальної влади, врегулювання питань щодо нерухомості. 18,5% опитаних латвійців вказали, що вдавалися до кумівства, використання знайомств при розв'язанні приватних питань. Однак порівняно з результатами опитувань минулих років всі згадані відсотки зменшилися, що є позитивною тенденцією для Латвії. Тобто, хоч і дещо повільно, але думка громадськості щодо корупції змінюється в напрямі її не толерування.

Головними причинами, з яких латвійці сприяли неправомірній вигоді посадовців, були впевненість, що винагорода сприятиме бажаному сценарію розв'язання питання; бажання заручитися доброзичливішим ставленням посадової особи; впевненість, що довготривала проблема може бути вирішена лише за винагороду; бажання пришвидшеного розгляду питання. Лише близько третини латвійців готові заявити у компетентні органи про випадок корупції. Тривожне й те, що причиною, яка найчастіше сприяє відмові від корупційних способів розв'язання проблеми, є не ціннісні, а відсутність матеріально-фінансових ресурсів для передачі неправомірної винагороди. Це свідчить про все ще великі проблеми в площині антикорупційної політико-правової культури латвійців попри формальне інтегрування з цінностями ЄС. Також високий рівень корупції в Латвії, на думку автора, можна пояснити ще й слабкістю антикорупційного сегменту національного громадянського суспільства. З неурядових організацій важливу антикорупційну діяльність проводить хіба що Transparency International Latvia Delna (TI-Latvia).

Аналіз відповідей латвійських респондентів за результатами вказаного опитування латвійського Бюро запобігання та протидії корупції за соціально-демографічними ознаками виявив парадоксальні кореляції: корупція частіше толерувалася особами 25-34 років, з вищим рівнем доходів, містянами (ймовірно, з вищим рівнем освіти). В цьому автор вбачає велику проблему, оскільки такі соціально-демографічні групи навпаки мали б виражувати проєвропейські антикорупційні цінності.

Автор статті звертається до результатів ще одного опитування, проведеного в 2017 році Євробарометром [9]. Лише третина респондентів Латвії (34%) тоді вказали на неприйнятність корупційних практик; натомість у «старих» європейських демократіях абсолютна більшість респондентів негативно позиціонують корупцію (84% фінів, 81% ірландців). Це засвідчує, що рівень толерантності до корупції в межах держав-учасниць ЄС дуже відрізняється.

43% латвійців за результатами опитування Євробарометра розглядають надання державних послуг власне як послугу громадянину, за яку належить винагородити чиновника; 29% латвійців лояльно ставляться до грошової винагороди чиновника і це значно вищий відсоток за інші (крім Угорщини) країни ЄС. Лише 11% опитаних у Латвії оцінили антикорупційну політику уряду як ефективну. 28% опитаних вказали, що їм знайомі особи, які беруть / вимагають хабарі (для порівняння: в Австрії та Ірландії – по 8%, однак у Греції – 32%, Литві – 34%).

За результатами журналістського розслідування латвійського журналу "Ir" («Так»), Латвією тривалий час неформально управляло «олігархічне тріо». Йшлося про олігархічне «захоплення держави» А. Лемберґсом (ексмер Вентспілса, підприємець), А. Шлесерсом (займав високі урядові посади, підприємець), А. Шкеле (двічі обіймав посаду Прем'єр-Міністра, підприємець). У червні 2017 року журнал "Ir" оприлюднив розшифровані розмови з готелю "Rīdzene", які, як припускається, вели А. Лемберґс, А. Шлесерс та А. Шкеле щодо ймовірних способів впливу на латвійську політику та медіа.

Записи вказали на факти неправомірного впливу при призначенні на державні посади та зняття з них А. Лемберґса, А. Шкеле, А. Шлесерса та інших. Так, газета "Diena" та телеканал "Latvijas Neatkarīgā Televīzija" були підконтрольні А. Шлесерсу та А. Шкеле; російськомовний канал "First Baltic Chanel" також увиразнював позицію цих політиків-олігархів і лівої проросійської партії «Гармонія» ("Saskaņa"). Щоденну газету "Neatkarīgā Rīta Avīze" контролював А. Лемберґс. А. Шлесерсу навіть вдавалося «співпрацювати» з окремими журналістами громадського телебачення. Єдиною проблемою, яка складно контролювалася названими політиками-олігархами, було суспільне радіо Латвії.

Показово, що розслідування проти згаданих політиків-олігархів, яке протягом багатьох років проводило латвійське Бюро із запобігання і боротьби

з корупцією, досі не призвело до обвинувальних вироків². Наприклад, політик-олігарх А. Лемберґс ще в 2006 році став фігурантом справ про корупцію. Його звинувачують в отриманні неправомірної вигоди в особливо великих розмірах, легалізації злочинно нажитих коштів і майна, службових зловживаннях на посаді мера Вентспілса (важливого портового міста) та інших злочинних діях. Однак досі його кримінальна справа не завершилася обвинувальним вироком.

Що ж до згаданих вище аудіозаписів приватних розмов А. Лемберґса, А. Шлесерса та А. Шкеле, то несанкціоновані судом аудіозаписи бесід не були визнані достатнім доказом для висунення обвинувачень, а тому процес по так званій «справі олігархів» був закритий. Автор зауважує, що слідству в цій резонансній справі перешкождали постійні витoki конфіденційної інформації, що дозволяло зацікавленим особам діяти на випередження. Загалом на антикорупційні органи Латвії дуже часто здійснювався масштабний політичний тиск. Хоч період, коли три впливові латвійські олігархи визначально впливали на політику цієї держави Балтії завершився, однак показово те, що: 1) їх олігархічні схеми реалізовувалися зокрема й тоді, коли Латвія вже була у складі ЄС; 2) певний латентний вплив на нинішню латвійську політику «олігархічне тріо» зберігає й нині.

Ще одним високопосадовцем, з яким пов'язані латвійські корупційні кейси, є ексмер Риги Н. Ушаков (обіймав посаду протягом десяти років). У квітні 2019 року його відсторонили з посади у зв'язку зі справою про корупцію в муніципальній транспортній компанії Rīgas satiksme. Н. Ушакова запідозрили в нецільовому витрачанні коштів цієї компанії, невиконанні обов'язків щодо контролю за її закупівлями. Загальна сума сумнівних операцій становила близько 270 млн євро³. За десятиліття управління Ригою Н. Ушаковим щодо Ризької думи та її структур було відкрито 28 кримінальних справ: отримання та вимагання неправомірної вигоди, підробка службових документів, переведення муніципальних коштів на приватні рахунки посадових осіб тощо. Лиш по семи справах винесені рішення суду, інші – закриті, на етапі слідства або ж розгляду в судах. Ризька дума часто була об'єктом критики антикорупційних інститутів, громадських організацій. Втім корупційні звинувачення не перешкодили Н. Ушакову бути обраному (травень 2019 року) до Європарламенту.

В контексті останнього факту автор зауважує, що значна частина латвійців в опитуваннях громадської думки вказує на ймовірність електоральної підтримки політиків, звинувачуваних у корупції, якщо ті, на їх думку, дбають про суспільство. Кейс Н. Ушакова свідчить про серйозні проблеми латвійців у площині антикорупційних цінностей, демократичної антикорупційної політико-правової

² В 2016 році були завершені, а у 2017 – оприлюднені результати слідства латвійського антикорупційного органу щодо А. Лемберґса, А. Шлесерса та А. Шкеле.

³ Справа проти Н. Ушакова не є закритою. У березні 2020 року розпочався судовий процес за позовом самого Н. Ушакова про незаконний характер його відсторонення з посади мера Риги.

культури. Велику проблему автор статті вбачає у тому, що населення Латвії не демонструє нульової толерантності до корупції і не вимагає такої ж від можновладців.

На країну деструктивно впливав і впливає й нині російський чинник, зокрема в межах складних схем відмивання грошей з Росії через латвійські банки. Частина банків країн Балтії (не лише Латвії) продемонстрували свою вразливість до діяльності з відмивання грошей. Латвія набула іміджу майданчика для відмивання коштів і незаконного фінансування. Один із найбільших банків Латвії ABLV Bank, який мав численних російських клієнтів, був закритий у 2018 році за рішенням Європейського Центрального банку після звинувачень, озвучених США. Ця банківська установа була запідозрена у відмиванні грошей, сприянні різноманітним незаконним трансакціям, підтримці тероризму та обслуговуванні корумпованих осіб. ABLV Bank проводив масштабні незаконні операції для контрагентів з Азербайджану, Росії та України. Тому відмивання грошей зробило Латвію вразливою до злочинних дій з боку зовнішніх акторів, які прагнули підрвати незалежність і демократичні принципи цієї держави, проводячи порядок денний, загрозливий для національної стійкості Латвії.

За останні два роки Латвія доклала значних зусиль у протидії відмиванню грошей, набутих злочинним шляхом. Під тиском міжнародної спільноти активізовано процес протидії відмиванню грошей. Зокрема, в 2019 році латвійськими судами було порушено 59 кримінальних справ за участю 102 осіб, звинувачених у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом. Для порівняння: у 2018 році налічувалося лише 23 такі кримінальні справи за участю 54 осіб. Загалом у 2017–2019 роках латвійська прокуратура порушила 103 кримінальні справи проти 195 осіб за звинуваченнями у відмиванні грошей. Це свідчить про активізацію влади Латвії у протидії такому різновиду злочинних дій. У 2019 році Латвію визнано країною, яка не підпадає включенню до «сірого списку» країн, який формує міжурядова організація «Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей» (FATF) [3], хоча ще нещодавно (2018 року) розглядалася ймовірність включення Латвії до переліку таких деструктивних держав.

Виявлення злочинних корупційних схем, кримінальні провадження, відкриті латвійськими компетентними органами все ще дуже часто не призводять до реального притягнення винних до відповідальності, особливо в випадку топ-корупціонерів. Для латвійської громадськості очевидно, що гучні кримінальні провадження не приносять очікуваних судових рішень у розумні процесуальні терміни. Власне неспроможність влади довести справи про топ-корупцію до вироків є чи не основною причиною погіршення антико-

рупційної стійкості Латвії та високої недовіри населення до органів влади. Це призводить до критики на міжнародному рівні, наприклад організація GRECO (Група держав із боротьби з корупцією) озвучує критику Латвії за відкладання регулювання лобізму, визначення параметрів парламентської етики, запобігання конфліктам інтересів тощо [5].

Нині уряд Латвії (кабінет К. Кариньша) популістськи, на думку автора статті, декларує мету досягнення у наступному Індексі сприйняття корупції (за 2020 рік) щонайменше 70-ти балів. Однак з огляду на тенденції запобігання та протидії корупції минулих років Латвії об'єктивно може знадобитися близько 15 років для досягнення такої цілі.

В країні ще відсутній клімат, який сприяв би ефективному запобіганню та протидії корупційним практикам. Латвії потрібне більш всебічне та систематичне планування і впровадження антикорупційної політики з регулярним щорічним переглядом, а не довготривалі стратегії. Корупція залишається дуже відчутною для латвійського бізнесу з огляду на наявні практики вимагання хабарів та інших неправомірних вигод; сектор тіньової економіки складає приблизно 22% ВВП країни. Проблему Латвії автор вбачає й у збереженні великої кількості державних службовців, чиновників різних рівнів у розрахунку на душу населення. Така проблема зберігається попри досить активне впровадження е-урядування, яке б мало мінімізувати бюрократичний апарат.

Висновки. Попри те, що законодавство Латвії санкціонує низку корупційних протиправних діянь (торгівля впливом, конфлікт інтересів, отримання неправомірної вигоди тощо), антикорупційне законодавство не застосовується ефективно. Литовський уряд зміцнив незалежність антикорупційного органу, створив систему е-урядування, інституціоаналізував централізований процес державних закупівель тощо, однак низка проблем залишаються гострими.

Стійкого успіху в мінімізації корупції Латвією не досягнуто; останніми роками в латвійській антикорупції спостерігається стагнація і навіть певний регрес; зовнішні (насамперед російські) деструктивні впливи є очевидними. Довіра громадян до національної політичної системи є невисокою з огляду на вияви конфлікту інтересів, зловживання владою, неефективне використання державних ресурсів. Корумпованими сферами залишаються державні закупівлі, охорона здоров'я, будівництво, проекти розвитку ЄС, транспорт, фінансування політичних партій. Це позначається на рівні доходів громадян, відмові західних інвестиційних партнерів від співпраці, трудовій міграції високоосвіченої молоді, поступовій ізоляції країни від міжнародної бізнес-спільноти тощо. Однак не можна не вказати й на певні успіхи, наприклад спрямовані на запобігання корупції в банківському секторі.

Нині готовність латвійців викривати корупцію є низькою й причини цього полягають у ціннісному вимірі, параметрах їх політико-правової культури. У латвійців не сформоване стійке усвідомлення, що корупція – це не лише порушення законності та перешкода економічному зростанню, а й питання національної безпеки їх суспільства та держави. Слабкий контроль литовців за сферами, чутливими до корупції, невмотивованість запобігати їй – важливі причини нинішнього сповільнення антикорупції.

Для Латвії важливе: 1) удосконалення інституційних механізмів запобігання та протидії діям із корупційним складником; 2) активізація превентивної антикорупційної діяльності, спрямованої на зміцнення нульової толерантності латвійців до корупції; 3) мобілізація громадянського суспільства у площині використання його потенціалу в контролі за корупційними кейсами, наданні юридичної допомоги викривачам корупції, розвитку громадського аудиту. Латвії важливо максимально скоротити адміністративні можливості для корупції, зокрема шляхом винесення якнайбільше державних послуг в онлайн, хоча нині поступ у цьому питанні очевидний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кушнарьов І.В. *Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація* : автореф. дис. д-ра політ. н: 23.00.02. Київ : Інститут держави та права імені В.М. Корецького, 2018.
2. Anderson J. *Corruption in Latvia: Survey Evidence*. World Bank. 16 December 1998. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/Latviapreface.pdf> (дата звернення: 20.02.2020).
3. *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Latvia. 1st Enhanced Follow-up Report*. URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/fur/MONEYVAL%20Follow-Up%20Report%20Latvia.pdf> (дата звернення: 15.01.2020).
4. *Attitude towards corruption in Latvia*. November 2015. URL: https://www.knab.gov.lv/upload/eng/soc_aptauja_2015_eng.pdf (дата звернення: 24.02.2020).
5. *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Second compliance report Latvia*. GRECO Secretariat Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168094bc97> (дата звернення: 04.03.2020).
6. Hellman J.S., Jones G., Kaufmann D. *Confronting the Challenge of State Capture in Transition Economies. Finance and Development*. 2001. № 38(3). P. 1–8.
7. Mungiu-Pippidi A. *The Good, the Bad and the Ugly: Controlling Corruption in the European Union*.

Advanced Policy Paper for Discussion in the European Parliament. Berlin, 2013.

8. Rusu A. *A Diagnosis of Corruption in Latvia*. ERCAS Working Paper 9. Saatavana World Wide Webistä, 2010.

9. *Special Eurobarometer 470. Report. Corruption*. URL: https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2176_88_2_470_ENG (дата звернення: 04.02.2020).

10. *The costs of corruption across the EU. Greens/EFA Group in the European Parliament*. URL: https://www.greens-efa.eu/files/assets/docs/the_costs_of_corruption_across_the_eu.pdf (дата звернення: 13.03.2020).

REFERENCES:

1. Кушнарьов І.В. (2018). *Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація* : автореф. дис. д-ра політ. н: 23.00.02. Київ : Інститут держави та права імені В.М. Корецького [in Ukrainian].
2. Anderson J. (1998). *Corruption in Latvia: Survey Evidence*. World Bank. 16 December 1998. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/Latviapreface.pdf> [in English].
3. *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Latvia. 1st Enhanced Follow-up Report* (2019). URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/fur/MONEYVAL%20Follow-Up%20Report%20Latvia.pdf> [in English].
4. *Attitude towards corruption in Latvia*. November 2015 (2015). URL: https://www.knab.gov.lv/upload/eng/soc_aptauja_2015_eng.pdf [in English].
5. *Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Second compliance report Latvia* (2019). GRECO Secretariat Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168094bc97> [in English].
6. Hellman J., Jones G., Kaufmann D. (2001). *Confronting the Challenge of State Capture in Transition Economies. Finance and Development* [in English].
7. Mungiu-Pippidi A. (2013). *The Good, the Bad and the Ugly: Controlling Corruption in the European Union*. Advanced Policy Paper for Discussion in the European Parliament. Berlin [in English].
8. Rusu A. (2010). *A Diagnosis of Corruption in Latvia*. ERCAS Working Paper 9. Saatavana World Wide Webistä [in English].
9. *Special Eurobarometer 470. Report. Corruption* (2017). URL: https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2176_88_2_470_ENG [in English].
10. *The costs of corruption across the EU. Greens/EFA Group in the European Parliament* (2018). URL: https://www.greens-efa.eu/files/assets/docs/the_costs_of_corruption_across_the_eu.pdf [in English].

Latvia's regression in preventing and counteracting corruption practices: analysis of causes, consequences, forms of manifestation

Kokoriev Oleksii Viktorovych

Candidate of Philosophical Sciences,
Lecturer at the College
of Communication and Informatization
O. S. Popov Odessa National
Academy of Telecommunications
Aleksandrovsy av., 6, Odessa, Ukraine

The article examines the relevance of Latvia's current development course to the anti-corruption values that the EU supports and implements. It was stated that, at a time when Latvia was a candidate country for accession to the EU, the acquisition of the desired status promoted reforms to prevent and counteract corruption. The current stagnation and even some setbacks in Latvia's anti-corruption policy have been noted. It is emphasized that this country is now an outsider among the post-Soviet Baltic states as a result of preventing and combating corruption.

The reasons for this are both institutional and value-based. It is emphasized that although the legislation of Latvia sanctions a number of corruption unlawful acts, anti-corruption legal norms are not applied effectively. External (primarily Russian) destructive influences on corruption growth in Latvia were noted. It is argued that corruption is the cause of low public confidence in the authorities. Public procurement, health care, construction, EU development projects, transport, financing of political parties, and the banking sector are the main corrupt areas in Lithuania.

It is noted that a rather high level of corruption in Lithuania is reflected in the level of citizens' incomes, the refusal of Western investors to cooperate, the labour migration of highly educated youth, the gradual isolation of the country from the international business community, etc. The Latvians' rather low willingness to expose corruption cases is emphasized. The reasons for this are seen in the values and characteristics of the political and legal culture. The weak control of Lithuanians in areas sensitive to corruption, the lack of motivation to prevent it, are called the main causes of the current slowdown in anti-corruption in the country.

Important importance for Latvia: 1) improvement of institutional mechanisms for preventing and counteracting acts with a corruption component; 2) activation of preventive anti-corruption activities aimed at strengthening the zero tolerance of the Latvians to corruption; 3) mobilization of civil society in the area of using its potential in controlling corruption cases, providing legal assistance to the perpetrators of corruption, developing public audit.

Key words: Latvia, EU, corruption, anti-corruption policy.